

การสร้างพลเมืองแก้ววิถีและพัฒนาประเทศ

เกิดอะไรขึ้นกับประเทศไทย ?

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองขณะนี้ที่มีคนนับล้านๆคน ออกมาขับไล่รัฐบาลเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปประเทศไทย เป็นปรากฏการณ์ที่เป็นประวัติศาสตร์ของชาติและของโลก เหตุการณ์จะจบลงอย่างไรเป็นการยากที่จะคาดการณ์ได้ แต่จะเกิดขึ้นอีกหรือไม่คงตอบได้ว่าเกิดได้แน่นอน หากสาเหตุของปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข สังคมไทยจะต้องแก้ไขปัญหาด้วยการหาสาเหตุที่เป็นสมุฏฐานของปัญหาและแก้ไขโดยเร่งด่วน เพราะเหตุการณ์เช่นนี้ หากไม่เกิดอันตรายอย่างมหันต์ในคราวนี้ ก็เกิดขึ้นในคราวต่อไปจนได้ แต่หากร่วมมือร่วมใจกันแก้ไข จะเป็นการป้องกันภัยในอนาคต ลดโอกาสที่จะเกิดวิกฤติการณ์ที่ทำให้เกิดความเสียหายใหญ่หลวง และจะทำให้คนไทยมีความหวังขึ้นทันที

กล่าวอย่างสั้นๆ สาเหตุเกิดจากคนไทยจำนวนหนึ่งเข้าไปเป็นรัฐบาลและไม่สามารถบริหารประเทศได้ตามที่ประชาชนคาดหวัง และนำประเทศไปในทางตรงกันข้ามกับความคาดหวังของประชาชนอีกด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายๆ และเป็นเรื่องสำคัญที่สุดคือลำดับของการทุจริตและประพฤตินิชอบที่ประเมินกันในระดับโลกของไทยได้ลดต่ำลงอย่างรวดเร็วที่สุดในโลกประเทศหนึ่งคือ จากลำดับที่ 80 เป็น 88 และเป็น 102 ภายในสองปี และอาจเป็นเพียงยอดของภูเขาน้ำแข็งของปัญหาที่ปรากฏให้เห็น สาเหตุของความตกต่ำทำนองนี้จะเป็นด้วยเหตุใดจะของดกล่าวถึง เพราะมีการกล่าวถึงกันมากมายอยู่แล้ว แต่จะกล่าวถึงสาเหตุที่เป็นพื้นฐานที่สุดและสำคัญที่สุดที่ทำให้สังคมประชาธิปไตยของเราอ่อนแอ และจำเป็นที่จะต้องช่วยกันแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะจะส่งผลดีต่อสังคมไทย เป็นการป้องกัน ลด และขจัดปัญหาวิกฤติของชาติได้ ทั้งในระยะยาวและระยะสั้น

สาเหตุอันเป็นเรื่อที่น่าเศร้าที่สุดของสังคมไทยคือ เรานำเข้าประชาธิปไตยจากต่างชาติเมื่อ 81 ปีที่แล้วโดยคนไทยยังไม่พร้อม เรื่องนี้ทั้งรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 ทรงมีพระราชดำริเช่นเดียวกัน แต่การปฏิวัติ พ.ศ.2475 ก็เกิดขึ้นจนได้ ในขณะที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม หนึ่งในคณะราษฎรได้ยอมรับในเรื่องนี้เก้าปีหลังการปฏิวัติ แต่ไม่มีโอกาสทำให้คนไทยพร้อมที่จะเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย และไม่ได้มีการดำเนินการอะไรอย่างเป็นมรรคผลอีกเลยจนกระทั่งบัดนี้ จะเห็นได้ว่ายิ่งนานวันระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขจึงถูกคุกคามมากขึ้นๆ และรุนแรงขึ้นเป็นอย่างมากในยุคข่าวสารข้อมูล คนไทยแบ่งเป็นหลายกลุ่ม รัฐบาลจะไม่สามารถปฏิบัติตัวและสร้างผลงานให้เป็นที่พอใจของประชาชนได้ เพราะรัฐบาลย่อมมีปัญหาในตนเองอยู่แล้ว ความอ่อนแอเกิดขึ้นทุกหัวระแหง ปัญหาสำคัญคือความอ่อนแอนี้จะมีตลอดไปและรุนแรงขึ้น จนกว่าสังคมไทยจะตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และดำเนินการสร้างพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยโดยเร็วที่สุด โดยความร่วมมือจากทุกฝ่าย มิฉะนั้นการบ้านจาก 100 ปีที่แล้วข้อนี้จะทำกันน้อยไปและสายเกินไป

การสร้างพลเมืองในระบบประชาธิปไตย

การสร้างพลเมืองในระบบประชาธิปไตยในประเทศที่พัฒนาแล้ว มักจะได้ทำกันมานานแล้วเช่นหลายประเทศในยุโรป นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ และออสเตรเลีย คุณสมบัติที่ดีเหล่านี้ในปัจจุบันสามารถถ่ายทอดไปสู่เยาวชนโดยครอบครัวเป็นหลัก เมื่อเข้าไปเรียนร่วมกัน เยาวชนที่มีพื้นฐานดีจะมีสัดส่วนมากกว่าที่ด้อยการอบรมมาก จนเยาวชนส่วนน้อยนั้นจำเป็นต้องปรับตัวให้ได้มาตรฐาน นอกจากนั้นระบบของโรงเรียนยังช่วยส่งเสริมให้คุณสมบัติดีๆ ในตัวเยาวชนเจริญงอกงามขึ้นโดยอัตโนมัติ โดยครูผู้สอนไม่มีความรู้สึกถึงภาระที่จะต้องปลูกฝังคุณสมบัตินี้ดีเหมือนในประเทศอื่นๆ ประเทศเหล่านี้มักมีความรู้สึกที่ว่าประชาชนของเขาดีมาแต่เกิด เรียกได้ว่าเป็นคุณสมบัตินี้โดยสายเลือดก็ว่าได้

ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด ในศตวรรษที่ผ่านมาเป็นประเทศใหญ่ มีประชาชนจากหลายเชื้อชาติ การสร้างคุณสมบัตินี้ดี (Character Building) ยังมีให้เห็นอยู่โดยภาคเอกชนมีส่วนร่วม สังคมอเมริกันเขาพัฒนาและส่งทอดมรดกประชาธิปไตย ด้วยการให้การศึกษอบรมและฝึกฝนเยาวชนมาโดยตลอดจนกระทั่งทุกวันนี้ การปลูกฝังจะอยู่ในทุกระดับการศึกษา ตัวอย่างเช่น ระดับมัธยมปลูกฝังในเรื่อง ความไว้วางใจได้ (Trustworthiness) ความซื่อสัตย์ (Honesty) ความมั่นคงในหลักการ (Integrity) ความกล้าหาญ (Courage) ความรับผิดชอบ (Responsibility) ความขยัน (Diligence) หน้าที่พลเมือง (Citizenship) ความยุติธรรม (Fairness) ความมีน้ำใจ (Caring) การให้เกียรติผู้อื่น (Respect) ความมีวินัย (Discipline) ความใฝ่รู้ (Curiosity) นิสัยรักการอ่าน ความรักถิ่นกำเนิด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความประหยัด และความตรงต่อเวลาเป็นต้น เหล่านี้ทำให้เห็นได้ชัดว่า การให้การศึกษอบรมเยาวชนในประเทศประชาธิปไตย มีความจำเป็นและคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ แตกต่างกันไปเพียงรายละเอียดบางเรื่องซึ่งต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเท่านั้น

การสร้างพลเมืองที่สาธารณรัฐเกาหลี

การดำเนินการที่เห็นได้ชัดเจนและส่งผลดีต่อประสิทธิภาพของประชาชนของเขา คือในสาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea) โดยที่เมื่อประมาณ 60 ปีที่แล้วประเทศเกาหลีได้รับความเสียหายอย่างหนักจากสงครามเกาหลี ประชาชนตกอยู่ในความทุกข์ยากแสนสาหัส ประเทศไทยได้มีส่วนช่วยเหลือประเทศเกาหลีในยามสงคราม อันเป็นที่กล่าวขวัญถึงโดยชาวเกาหลีทั่วไป ประเทศไทยในยุคนั้นมีการพัฒนาเจริญก้าวหน้ากว่าเกาหลีมาก ในขณะนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าเกาหลีเจริญก้าวหน้ากว่าไทยมากมาย ทั้งนี้ในเวลา 50 ปีเศษที่ผ่านมา เกาหลีได้ดำเนินการพัฒนาประเทศด้วยความมุ่งมั่น จริงจัง เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกว่า ความเจริญของเกาหลีได้มาจากหยาดเหงื่อโดยแท้ เรื่องสำคัญที่สุดที่ทำให้เกาหลีประสบความสำเร็จคือการลงมือพัฒนาคนให้มีคุณภาพ อันส่งผลดีต่อการปกครองของเขา การพัฒนาคนได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังตั้งแต่รัฐบาลของประธานาธิบดี ปาร์ค จุง ฮี ในยุคแรกของการพัฒนาเป็นต้นมา ความมุ่งมั่นของ

ประธานาธิบดีท่านนี้ ทำให้ได้รับการกล่าวขวัญถึงในฐานะเป็นผู้นำความเจริญมาสู่ประเทศเกาหลี ปัจจุบัน

ตัวอย่างหนึ่งที่ผู้เขียนได้รับประสบการณ์โดยตรงคือ การฝึกที่ศูนย์ฝึกคานาอาน (Canaan Training Center) ซึ่งประธานาธิบดี ปาร์ค จุง ฮี ให้ความสำคัญมาตั้งแต่ต้น ศูนย์ฝึกนี้ ในระยะแรกเป็นการฝึกด้านเกษตร (Farmer School) อันเป็นความจำเป็นเฉพาะหน้า เนื่องจากการยึดครองของประเทศญี่ปุ่นและสงครามเกาหลีได้ทำให้เกิดความยากจน ประชาชนอดอยาก ปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนจุดมุ่งหมายไปสู่การฝึกผู้นำคุณธรรม (Spiritual Leadership) อันก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อบ้านเมืองของเขา ชาวเกาหลีจะรู้จักศูนย์ฝึกนี้ดีและเห็นว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้บ้านเมืองของเขาเจริญรุ่งเรือง ในขณะนี้ทั้งประธานาธิบดี ประธานสภา และผู้บริหารคนสำคัญๆ ในเกาหลี รวมถึงภาคเอกชนได้ผ่านการฝึกจากศูนย์ฝึกนี้ทั้งสิ้น ศูนย์ฝึกนี้สร้างคนอย่างได้ผลทั้งปริมาณและคุณภาพ โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมอย่างสั้นๆ

หลักสูตรมาตรฐานที่ถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการฝึกที่ศูนย์ฝึกคานาอาน ใช้เวลา 10 วัน โดยประมาณ วันแรกเป็นการรายงานตัวในเวลาบ่าย มีการปฐมนิเทศและพาผู้รับการฝึกไปรู้จักกับประวัติของศูนย์ฝึกและสถานที่ที่รักษาไว้เป็นอนุสรณ์แก่ นายคิม ยอง กี ผู้ก่อตั้งศูนย์ฝึกคานาอาน โดยต้องเดินขึ้นเขาไม่สูงนัก วันต่อมาเป็นพิธีเปิดและเริ่มการฝึก การฝึกจริงๆ ใช้เวลาเพียงสามวัน ตอนเช้าเริ่มตั้งแต่เช้ามืด เป็นการร้องเพลงชาติ ปฏิญาณ อธิษฐาน และออกกำลังกาย จากนั้นตั้งแต่เช้าจนค่ำเป็นการฟังบรรยาย สลับด้วยการออกไปพบปะเกษตรกร ดูงานการเกษตร และร่วมทำงานเหมือนเกษตรกร พอให้ได้สัมผัสชีวิตเกษตรกรในระดับที่พัฒนาแล้ว ที่ประทับใจคือเกษตรกรเหล่านี้ทำเกษตรอินทรีย์ทั้งสิ้น ผลผลิตมีคุณภาพสูง ดอกทานตะวันขนาดใหญ่มาก แต่ละดอกน่าจะหนักประมาณ 1 กิโลกรัม ไซ้ไก่อินทรีย์ราคาสูงกว่าไซ้ไก่ธรรมดา 5 – 6 เท่า เกษตรกรมีรายได้ดี มีความสุขและมีชีวิตที่มั่นคง พวกเราได้เข้าไปโบสถ์โปรเทสแตนท์ที่นั่น เห็นได้ว่าผู้ที่อยู่ในโครงการของคานาอานมีชีวิตที่ดี เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศเกาหลี โดยที่พื้นที่ดินทั้งหมดในบริเวณนี้ ดั้งเดิมเป็นพื้นที่รกร้าง ดินมีคุณภาพต่ำ แต่นายคิม ยอง กี เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศได้อ่างน่าอัศจรรย์ การรับประทานอาหารนับได้ว่าเป็นเวลาแห่งการเรียนรู้และสร้างความทรงจำที่ดี ภาชนะใช้ถาดหลุม รับประทานแบบบุฟเฟ่ต์ ทุกคนในโต๊ะเดียวกันเมื่อพร้อมจะมีผู้นำปฏิญาณว่า “อย่ากินเพื่อกิน กินเพื่อทำงาน คนเกียจคร้านการทำงานอย่ากินอาหารเลย อาหารหนึ่งมื้อต้องทำงานอย่างน้อยสี่ชั่วโมง” จากนั้นเป็นการรับประทานอาหาร โดยไม่ให้มีอาหารที่ตกมาเหลือเลย อาหารเหลือแม้ข้าวเมล็ดเดียวก็จะถูกลงโทษ การลงโทษหากเป็นส่วนรวม ผู้ส่งคือครูฝึก ก็จะต้องลงโทษตัวเองด้วย ทั้งหมดนี้นับได้ว่าเป็นอุบายในการทำให้การฝึกแม้ระยะเวลาสั้นๆ ก็จะได้ผลที่จะทำให้อยู่ในความทรงจำและสร้างแรงบันดาลใจได้ การที่จะต้องรับประทานอาหารไม่ให้เหลือ เตือนใจให้เราประหยัด นึกถึงเพื่อนมนุษย์ที่ขาดแคลนอาหาร และอาจจะทำให้เราคิดถึงศูนย์ฝึกคานาอานวันละสามครั้งในเวลารับประทานอาหารตลอดชีวิต การที่ครูฝึกลงโทษตัวเองด้วยเมื่อสั่งลงโทษผู้รับการฝึกมีความหมายว่า เมื่อมีความผิดพลาด แม้จาก

ลูกน้อง ผู้นำต้องพิจารณาตนเองเสมอ มีความรู้สึกร่วมทุกข์ร่วมสุข และยอมไม่มีการลงโทษ โดยผู้นำที่ออกคำสั่งด้วยความลูแก่อำนาจ

เวลาที่เหลืออีก 5 – 6 วัน เป็นการดูงานในมหาวิทยาลัยสองแห่ง รัฐสภา บริษัทยักษ์ใหญ่ เช่น Samsung ฮุนได อีก 2 – 3 แห่ง ดูการพัฒนากรุงโซล ดูฟาร์มผลไม้ ตลอดจนบรรยายเพิ่มเติม 2 – 3 ชั่วโมง และพิธีปิด ศูนย์ฝึกคานาอาน ฝึกคนไปแล้วกว่า 700,000 คน ในเวลา 50 ปีเศษ จุดเด่น คือ การมีครูฝึกที่ทุ่มเทชีวิตจิตใจให้งานของเขา มีปรัชญาในการฝึกอย่างง่ายๆ แต่ส่งผลชะงัด คือ มนุษย์เกิดมาต้องทำงานหนัก (Work) ช่วยเหลือสังคมและปรนนิบัติคนใกล้ชิด (Services) และ เสียสละ (Sacrifices) การเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวทางดังกล่าวต้องทำทั้งในระดับตัวบุคคลขึ้นไป จนถึงระดับชาติ โดยยึดหลักเปลี่ยนตัวเองก่อน (Change me first) เปลี่ยนทันที (Change now) และเปลี่ยนจากเรื่องใกล้ตัวก่อน (Change here) วิธีการใช้เปลี่ยนจากเล็กไปหาใหญ่ (Change small things first) และง่ายไปหายาก (Change easy things first) จุดเด่นอีกประการหนึ่งคือ การมีตัวอย่างของคนที่ดำเนินชีวิตดังกล่าวแล้วได้ประสบผลสำเร็จมากมาย รวมถึงบริษัทใหญ่ๆ หลายแห่งมีผู้นำที่ผ่านการฝึกที่คานาอาน ปัจจุบันศูนย์ฝึกคานาอานได้ขยายงานของเขาเพื่อ ช่วยเหลือสังคมโลกไปหลายประเทศ รวมถึงประเทศรอบบ้านของไทยและแอฟริกา ส่วนประเทศไทยซึ่งเกาหลีให้ความสนใจเป็นพิเศษ ยังไม่ได้ดำเนินการไปถึงไหน ประเทศที่ดำเนินการด้วยการ สนับสนุนของเกาหลีก็ยังไม่ได้ทำกันอย่างกว้างขวาง คงเกิดผลเฉพาะพื้นที่ในขั้นนี้เท่านั้น การฝึก ที่เหมาะสมกับประเทศไทย มิได้หมายถึงต้องเหมือนกับของศูนย์ฝึกคานาอาน แต่ย่อมสามารถใช้ เป็นแบบอย่างและข้อคิดได้อย่างดี

ความจำเป็นและโอกาสของไทย

วงล้อของสังคมไทยคงต้องหมุนไปข้างหน้าอย่างมีพลัง จะหยุดอยู่กับที่ไม่ได้ เพราะการ หยุดอยู่กับที่หมายถึงการถอยหลังและเสียการทรงตัว ทำให้ล้มคว่ำได้ง่าย การก้าวไปข้างหน้าโดย ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันเป็นการปกครองที่เราได้เลือกแล้ว หมายถึงการจะต้องทำการบ้านข้อใหญ่ดังกล่าวข้างต้นอย่างไม่มีทางเลือก ทางเลียง หรือทางลัด สังคมไทยจะต้องฝึกหรือให้การศึกษาอบรมคนให้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยให้ได้ จำนวนเป็นล้านหรือหลายล้านคนภายในเวลาอันสั้น ด้วยความเอาจริงเอาจังของรัฐบาลทุกรัฐบาล โดยถือเป็นวาระแห่งชาติ ด้วยการสนับสนุนของคนทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเอกชน เป้าหมายระยะแรกอาจเป็นการให้การศึกษาอบรมแก่นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยทุกคนในเรื่อง ผู้นำคุณธรรม โดยถือเป็นการศึกษาภาคบังคับ อาจเป็นวิชาหนึ่งในทุกหลักสูตร และเน้น ภาควิชาปฏิบัติโดยมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

การสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยในอนาคตนั้น ย่อมมิได้หมายถึงการ ทอดทิ้งการอบรมด้านอื่นๆ ซึ่งยังต้องดำเนินการทุกเรื่องต่อไปให้ดีที่สุด มิฉะนั้นเมื่อเยาวชน เหล่านั้นเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จะมีความอ่อนแอสะสมขึ้นอีกหลายเรื่อง เข้าตำรา “กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้”

แต่รัฐบาลและคนไทยทุกคนจะต้องทุ่มเทอย่างจริงจังและเต็มที่ ในการสร้างเยาวชนไทยให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

อุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคนที่มาโดยตลอด คือความรู้สึกว่าเป็นเรื่องระยะยาว ไม่เกิดประโยชน์ต่อการเมืองในระยะสั้นๆ ความจริงแล้วผู้ที่มีนโยบายสนับสนุนการศึกษาจริงจังสามารถประชาสัมพันธ์เป็นการ “หาเสียง” ได้ว่า รัฐบาลมีความจริงใจต่อบ้านเมือง เรื่องการศึกษาเป็นเรื่องระยะยาวที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเตรียมประชาชน ต้องดำเนินการโดยไม่ชักช้า เป็นความเป็นความตายของบ้านเมือง เราไม่มีทางเลือก ทางเลี้ยว หรือทางลัด ต้องขับเคลื่อนสังคมให้คนไทยทุกคนมีส่วนร่วม ต้องทำให้ทุกคนมีความรู้สึกที่ดีจากการได้มีโอกาสเสียสละเพื่อส่วนรวม ได้มีโอกาสสร้างประวัติศาสตร์ในทางสร้างสรรค์กันทั่วหน้า และสร้างความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าการสร้างอนาคตอย่างมั่นคงให้ประเทศชาติด้วยการสร้างพลเมืองดีนั้น เป็นการสร้างความมั่นคงถาวรอย่างแท้จริงให้ชาติบ้านเมือง แสดงถึงความรับผิดชอบและความจริงใจของรัฐบาล อันเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สุดว่ารัฐบาลใดเป็นรัฐบาลที่ดีจริง การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและการสนับสนุนจากประชาชน

หากเราไม่สามารถปรับคนของเราให้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ด้วยการฝึกอบรมก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่เราจะต้องประสบปัญหาอย่างล้มลุกคลุกคลานรำไป เช่นเดียวกับหลายประเทศที่กำลังมีปัญหากจากการนำเขาระบอบประชาธิปไตยโดยประชาชนยังไม่พร้อม ประชาธิปไตยที่มุ่งหมายให้ประชาชนมีเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพจะไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากประชาชนเจ้าของอำนาจขาดความเข้าใจในบทบาทสำคัญของตน ไม่สามารถใช้อำนาจนั้นให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์บ้านเมือง กลัวยอมตนให้ถูกเอาเปรียบและถูกแสวงประโยชน์โดยไม่รู้ตัว นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งอย่างรุนแรงทุกหัวระแหง เสียอย่างยิ่งต่อการนำพาประเทศไปสู่ความล้มเหลว (Failed State) หากเรามีพลเมืองที่มีคุณภาพประเทศจะเจริญรุ่งเรืองอย่างง่ายดายไม่น่าเชื่อ เพราะทุกอย่างอยู่ที่คน ปัจจัยที่นำไปสู่ความเจริญอื่นๆ คนสามารถสร้างขึ้นได้ทั้งสิ้น การดำเนินการในเรื่องนี้จะส่งผลดีให้ทุกรัฐบาล และทำให้ประเทศชาติเกิดความมั่นคงสถาพรอย่างแน่นอน

ขณะนี้ภาพรวมของความขัดแย้งในสังคมไทยปรากฏชัดเจนทั่วโลก คนไทยเองก็มีความวิตกกังวลอย่างสูงถึงปัญหาปัจจุบันและความร้ายแรงยิ่งขึ้นที่อาจเกิดในอนาคต คนไทยที่เคยมีความสุข มองโลกในแง่ดี ดำเนินชีวิตสบายๆ ค่อนข้างขาดความจริงจัง จนอาจเรียกได้ว่าตกอยู่ในความประมาท มองข้ามสัญญาณอันตรายต่างๆ ที่น่าจะเห็นได้อย่างชัดเจนในอดีต ขาดการเตรียมการและดำเนินการเพื่อป้องกัน ลด และขจัดปัญหาร้ายแรงที่จะเกิดขึ้น ปัจจุบันมีจำนวนมากที่ตระหนักรู้ถึงปัญหาของสังคมไทย และความเร่งด่วนที่จะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ตลอดจนดำเนินการในเรื่องที่เป็นบ่อเกิดของปัญหา และป้องกันการเกิดขึ้นอีกในอนาคต มีผู้เสนอให้มีการสร้างผู้นำและพลเมืองที่มีคุณภาพจำนวนมากให้สังคมไทย ซึ่งได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไปว่ามีความจำเป็นและไม่มีทางเลือก หากแต่วิธีการที่จะทำให้ได้ทั้งผู้นำและพลเมืองดีที่มี

ทั้งปริมาณและคุณภาพอย่างทันเวลา เป็นความท้าทายยิ่งใหญ่ของสังคมไทย ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการดำเนินการเรื่องนี้จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงศักยภาพของคนไทยทั้งชาติ และจะชี้ชะตาว่าสังคมไทยจะพัฒนาถาวรหรือเป็นชาติที่ล้มเหลวในที่สุด

สร้างพลเมืองได้อย่างไร ?

การสร้างผู้นำหรือการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึงการสร้างประชาชนที่มีคุณภาพในระบอบประชาธิปไตย ในระดับพื้นฐานมีความคล้ายคลึงกันมากและโดยทั่วไปอาจใช้สองคำนี้แทนกันได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า คุณสมบัติที่จะต้องสร้างขึ้นมานั้นเหมือนกัน ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้ตามที่ดีด้วย และจริงๆ แล้วพลเมืองทุกคนต้องเป็นผู้นำ อย่างน้อยในระดับของครอบครัวและการควบคุมตนเอง ในเรื่องนี้เรามีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรื่องราวต่างๆ มากมาย จะต้องศึกษาความเป็นมาของสังคมไทยในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 และความเป็นไปหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ต้องการให้เกิดขึ้น คือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันจะเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติของพลเมืองที่จำเป็นต้องสร้างขึ้น เพื่อให้ประชาธิปไตยมีพื้นฐานที่เข้มแข็ง มั่นคงถาวรในระยะยาว ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกได้

ในที่สุดแล้วจะได้พบว่าคุณสมบัติหรือนิสัยที่จะต้องสร้างขึ้น (Character building) เพื่อให้ประชาชนเป็นพลเมืองดีโดยทั่วไปแล้วจะคล้ายคลึงกันมากไม่ว่าที่ใดในโลก เป็นนิสัย 10 – 20 ประการที่ต้องสร้างขึ้นมาตั้งแต่วัยเด็กและคงอยู่ตลอดชีวิต โดยปกติแล้วแต่ละสังคมจะเน้น 3 – 4 ประการที่เห็นว่าสำคัญที่สุด และเป็นนิสัยอันก่อให้เกิดนิสัยดีๆ อื่นๆ ตามมา โดยไม่ละเลยที่จะให้ทราบว่ามีนิสัยทั้งหมด 10 – 20 ประการมีอะไรบ้าง

ปัญหาหลักของการสร้างพลเมืองด้วยการปลูกฝังนิสัยดังกล่าวในประเทศนำเข้าประชาธิปไตย คือ การให้การฝึกอบรมที่ได้ผลอย่างผิวเผิน นิสัยดีๆ ในระบอบเก่าได้เป็นลักษณะประจำชาติและวัฒนธรรมไปแล้วหลายร้อยหรือนับพันปีในบางกรณี การฝึกอบรมถ้าไม่ทำจริงจัง ได้ผลเพียงครั้งๆ กลางๆ มีประโยชน์น้อยหรืออาจส่งผลร้ายอีกด้วย สังคมนั้นๆ จะต้องให้การฝึกอบรมอย่างจริงจังมากขึ้น จะต้องทำความเข้าใจลักษณะประจำชาติและวัฒนธรรมที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง โดยหาวิธีปรับเปลี่ยนอย่างแยบยล ทั้งนี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหลายด้าน เช่น นักจิตวิทยา แพทย์ ผู้นำ นักประวัติศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งคงต้องวิจัยกันอย่างรอบด้าน

ตัวอย่างจากประสบการณ์

ในเรื่องนี้ผู้เขียนได้มีโอกาสผ่านการฝึกอบรมมาหลายสถาบัน ในหลายสังคมที่มีลักษณะแตกต่างกัน และมีความคุ้นเคยกับสังคมไทยทั้งทางดิ่งและทางระดับ ขอเล่าประสบการณ์เพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในเรื่องที่ต้องการความคิดที่ลึกซึ้งละเอียดอ่อนและสำคัญยิ่งนี้ เพื่อเป็นตัวอย่างพอสังเขป

ขั้นตอนตั้งแต่รู้ความพ่อแม่จะสอนไม่ให้รังแกสัตว์ ยกเว้นที่ต้องการใช้เป็นอาหาร ไม่ลักขโมย เล่นการพนัน และพูดจาเหลวไหล นอกนั้นไม่ค่อยสอนอะไรมากนัก แต่ที่สอนแล้วถ้าไม่ทำตาม จะถูกลงโทษ นับว่าโชคดีที่ได้นิสัยพื้นฐานที่ดีติดตัวมาจากวัยเด็ก

เมื่อเข้าโรงเรียน ได้เป็นลูกเสือตั้งแต่ชั้นประถมและมัธยม ได้รับการอบรมให้ซื่อสัตย์และช่วยเหลือผู้อ่อนแอ ที่หัวเข็มขัดของลูกเสือจารึกว่า “เสียชีพอย่าเสียสัตย์” การอบรมไม่ได้ผลเท่าที่ควร น่าเสียดาย ควรต้องทำกันอย่างมุ่งมั่นมากกว่านั้น คือให้ได้ตามที่รัชกาลที่ ๖ ทรงพระราชดำริไว้ อย่างไรก็ตามหลายท่านเห็นว่ายังดีกว่าสมัยนี้มากนัก

เมื่อเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหารและนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มีการอบรมบ่มนิสัยและปฏิญาณว่าจะทำในสิ่งที่ดีมากมาย และมุ่งประสงค์ให้ฝังลึกในจิตใจนักเรียน เช่น

“ น้ำหนึ่งใจเดียว ตั้งใจแน่วแน่ ทำไม่ได้ไม่มี ”

“ ชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ ”

“ ตายเสียดีกว่าที่จะละทิ้งหน้าที่ ”

“ หน้าที่เหนือสิ่งอื่นใด ”

“ ทางแห่งเกียรติศักดิ์ จักประดับดอกไม้
หอมหวานยวนจิตไซ้ ไปได้ ”

“ มโนมอบพระผู้ เสดยสวรรค์
แขนมอบทรงธรรม์ เทิดหล้า
ดวงใจมอบเมียขวัญ และแม่
เกียรติศักดิ์ รักข้า มอบไว้ แก่ตัว ”

“ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

“ หยาดเหงื่อ เพื่อชีวิต (More sweat , less blood) ”

“ ข้าพระพุทธเจ้า จักรักษามรดกของพระองค์ท่าน ไว้ด้วยเลือด ”

โรงเรียนทั้งสองแห่งนี้ สอนให้มีความซื่อสัตย์ โดยมีระบบเกียรติศักดิ์ (Honor System) ที่นักเรียนจะต้องไม่กล่าวเท็จ ฉ้อโกง และลักขโมย

ความจริงการอบรมสั่งสอน ได้ทำกันอย่างจริงจัง เสียแต่การสร้างแรงบันดาลใจและการมีตัวอย่างที่ดีมีน้อยไป ที่ประทับใจผู้เขียนเป็นพิเศษคือมีผู้บัญชาการโรงเรียนเตรียมทหารคือ พลตรี (ยศขณะนั้น) ปิยะ สุวรรณพิมพ์ ท่านเอาจริงและลงมาอบรมเองด้วย

เมื่อไปเข้าวิทยาลัยการทหารและโรงเรียนนายร้อยที่สหรัฐฯ มีการอบรมให้ซื่อสัตย์อย่างเข้มข้น โดยเฉพาะที่โรงเรียนนายร้อยฯ จะมีอบรมหลักเกียรติศักดิ์ (Honor Code) และระบบเกียรติศักดิ์ (Honor System) อย่างละเอียดพิสดารทุกขั้นตอนในการปฏิบัติ โดยใช้เวลาในการอบรมมากจน

ทุกคนสิ้นสงสัย การละเมิดลงเอยด้วยการออกจากการเป็นนักเรียน ทั้งสองสถาบันมีความจริงจังในการอบรม และได้ผลสมบูรณ์ใกล้ 100% ทั้งนี้ต้องยอมรับว่า ในสังคมของประเทศที่เจริญแล้วทุกประเทศ ประชาชนโดยทั่วไปซื่อสัตย์อยู่แล้ว การอบรมจึงง่ายและได้ผลสูง

ในสองสถาบันนี้มีคำขวัญคือ “I will try” ของวิทยาลัยทหาร และ “Duty Honor Country” ของโรงเรียนนายร้อยซึ่งใช้มาสองร้อยปีแล้ว

ในการอบรมที่ศูนย์ฝึกคานาฮาน ของเกาหลี เน้น “Work , Services , and Sacrifices” คือ “ทำงานหนัก รับผิดชอบต่อสังคม และเสียสละเพื่อชาติ” เป็นหลักสูตรที่ไม่จำกัดอายุ การอบรมได้ผลดีมาก เพราะสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความประทับใจให้ผู้รับการอบรมได้ ในเวลาอันสั้น

ที่กล่าวไปแล้วนั้น หยิบยกมาเฉพาะส่วนที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในรูปของ คำขวัญ คำปฏิญาณ คำมั่นสัญญา ของสถาบันต่างๆ แต่การปลูกฝังให้มีคุณลักษณะนิสัยที่ดีของสถาบันเหล่านี้ ยังมีอีกมาก แต่ทั้งหลายทั้งสิ้นจะได้ผลจริงจังต่อเมื่อมีการเน้นย้ำ สร้างความเคยชินในการปฏิบัติที่ดีซ้ำแล้วซ้ำอีก สร้างแรงบันดาลใจให้เห็นตัวอย่างที่ดี จนถึงการลงทุนสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อการนี้

ข้อสังเกตจากประสบการณ์

ประสบการณ์อันเป็นประโยชน์มีอยู่อีกมากมาย ขอนำเสนอในรูปข้อสังเกต โดยเน้นส่วนที่แตกต่างจากสังคมของเรา ซึ่งเกิดจากการมีวัฒนธรรมแตกต่างกัน

การอบรมเพื่อให้มีนิสัยพื้นฐาน เช่นความซื่อสัตย์นั้น ทุกประเทศทุกสังคมจะอบรมตั้งแต่อายุน้อยๆ โดยเฉพาะจากครอบครัว จนถึงโดยสถาบันการศึกษาระดับปริญญาตรี เพียงแต่ในหลายประเทศที่ขาดพื้นฐานทางวัฒนธรรมจะได้ผลน้อย เมื่อออกไปทำงานจนถึงเป็นผู้ใหญ่ก็ขาดนิสัยพื้นฐานนี้ ส่งผลให้สังคมอ่อนแอ โดยทั่วไปสังคมทั้งหลายจะใช้กฎหมายลงโทษผู้ใหญ่ที่ขาดนิสัยเหล่านี้ ซึ่งได้ผลอย่างจำกัด และอาจจะเป็นเรื่องการเล่นงานฝ่ายตรงข้าม เลยขาดความศักดิ์สิทธิ์ไป มุ่งปลูกฝังกันตั้งแต่เด็กจะได้ผลกว่า

การอบรมเรื่องสำคัญบางแห่งใช้ศาสนาเข้ามาช่วยในการสร้างนิสัยที่พึงประสงค์ อย่างที่โรงเรียนนายร้อยสหรัฐ ใช้บทสวดมนต์อ่อนนวยพระเจ้า ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องท่องให้ได้ขึ้นใจในสัปดาห์แรกๆ ของการเข้าเป็นนักเรียนใหม่ และใช้สวดตลอดไป ดังนี้

Cadet Prayer

O God, our Father, Thou Searcher of Men's hearts, help us draw near to Thee in sincerity and truth. May our religion be filled with gladness and may our worship of Thee be natural,

Strengthen and increase our admiration for honest dealing and clean thinking, and suffer not our hatred of hypocrisy and pretence ever to diminish. Encourage us in our endeavor to live above the common level of life. Make us to

choose the harder right instead of the easier wrong, and never to be content with a half truth when the whole can be won. Endow us with courage that is born of loyalty to all that is noble and worthy, that scorns to compromise with vice and injustice and knows no fear when truth and right are in jeopardy. Guard us against flippancy and irreverence in the sacred things of life. Grant us new ties of friendship and new opportunities of service. Kindle our hearts in fellowship with those of a cheerful countenance, and soften our hearts with sympathy for those who sorrow and suffer. Help us to maintain the honor of the Corps untarnished and unsullied and to show forth in our lives the ideals of West Point in doing our duty to Thee and to our Country. All of which we ask in the name of the Great Friend and Master of men. – Amen.

คำแปลบทสวดของนักเรียน

โอ้พระเป็นเจ้า พระบิดาของเรา ผู้ใกล้ชิดกับหัวใจมนุษย์ ขอให้ช่วยให้เราอยู่ใกล้ท่านอย่างจริงใจและด้วยความจริง ขอให้ศาสนาของเราเต็มไปด้วยความสดชื่น และขอให้ความนับถือของเราต่อท่านเป็นไปโดยธรรมชาติ

ขอให้ความนิยมชมชื่นของเราต่อความสัตย์ซื่อและความนึกคิดที่สะอาดมั่นคงและเพิ่มพูนมากขึ้น และขออย่าให้ความเกลียดชังในความหลอกลวงและเสแสร้งลดลงไป ขอให้เป็นการกำลังใจ ในความพยายามของเราที่จะดำรงอยู่เหนือการเป็นอยู่แบบธรรมดา ให้เราเลือกแนวทางที่ถูกต้องแม้จะยากยิ่ง แทนที่จะเลือกทางผิดที่สะดวกสบายกว่าและขออย่าให้พอใจในความจริงเพียงกึ่งหนึ่งในเมื่อสามารถหาความจริงโดยสิ้นเชิงได้ ขอให้ประทานความกล้าหาญซึ่งเกิดจากความใฝ่ในความประเสริฐและความสูงส่ง ซึ่งไม่ผ่อนปรนให้กับความชั่วและความอยุติธรรม และขออย่าเกรงกลัวสิ่งใดเมื่อความจริงและความถูกต้องกำลังอยู่ในความวิบัติ ขอให้ป้องกันเราจากความไม่จริงจั่งและความไม่เคารพนับถือต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชีวิต ขอให้ประทานมิตรภาพใหม่ และโอกาสที่จะรับใช้ใหม่ๆ ให้เรา ขอให้เรามีจิตใจที่อ่อนโยนเมื่อได้คบหาสมาคมกับคนดี และขอให้มีความเห็นอกเห็นใจผู้ที่ประสบความโศกเศร้าและทันททุกข์ ช่วยเรารักษาเกียรติของสถาบันอย่าให้ต่างพร้อยเป็นมลทิน และขอให้ยึดมั่นในอุดมคติของเวสปอยต์ ในการปฏิบัติหน้าที่ต่อพระองค์ และต่อประเทศของเรา ทั้งหมดนี้เราขอในนามของเพื่อนผู้ยิ่งใหญ่ ผู้เป็นเจ้าแห่งมนุษย์ – สาธุ

ในประเทศที่เป็นต้นแบบของระบอบประชาธิปไตย การฝึกอบรมมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมของไทยหลายกรณี ตัวอย่างเช่น คำว่าหน้าที่มีความหมายยิ่งสำหรับทุกคน โดยเฉพาะทหารคำว่าหน้าที่เป็นเรื่องของความเป็นความตาย เขาต้องให้ทุกคนแยกแยะหน้าที่ที่ออกจากเรื่องส่วนตัวโดยสิ้นเชิง ทหารอเมริกันทุกคน หากมีใครมาขอขอบคุณในการทำหน้าที่ของเขาเช่น นักเรียนปี 1 ที่ยังไม่รายงานตัวเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยขอบคุณรุ่นพี่ที่เข้ามาช่วยเหลือนับเป็นเรื่องปกติ แต่

เมื่อรายงานตัวแล้ว ไปขอบคุณรุ่นพี่ในเรื่องที่เป็นหน้าที่ของเขาจะถูกตะคอกทันทีเป็นอย่างน้อย นี่คือวัฒนธรรมที่เขาให้แยกแยะระหว่างเรื่องของหน้าที่ เรื่องส่วนรวม เรื่องส่วนตัว และการสร้างบุญคุณโดยหวังความกตัญญู ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องชั่วร้าย วลีที่ว่า “Do not thank me, it is my duty” คือ “ไม่ต้องขอบคุณผม มันเป็นหน้าที่ของผม” จึงเป็นวลีที่ได้ยินบ่อย อย่างน้อยในกองทัพสหรัฐฯ

การเป็นผู้นำในทัศนะประชาธิปไตยตะวันตกเน้นว่า มิใช่เป็นผู้นำแล้วมุ่งให้ลูกน้องรัก แต่ต้องมุ่งให้ลูกน้องนับถือ (Not to be loved, but to be respected) โดยความนับถือนั้นเนื่องจากเขาเห็นว่าผู้นำมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ในยามสงครามจะได้ไม่พาเขาไปตายโดยใช้เหตุ ในขณะที่ความรักจะทำให้ تابอดอาจพากันไปตายได้ด้วยอารมณ์หลงใหล

พลเมืองประชาธิปไตยจะหลีกเลี่ยงการเป็นหนี้บุญคุณผู้อื่น เพราะจะทำให้เขารู้สึกว่าไม่มีเสรีภาพเต็มที่ คำว่าอเมริกันแชร์ (American Share) ในการกินเลี้ยงกันจึงเป็นเรื่องธรรมดา แต่ในโอกาสพิเศษที่เหมาะสมการเลี้ยงโดยไม่ต้องเฉลี่ยกันออกค่าอาหารก็มีมาก การยอมตนรับเลี้ยงโดยมีผู้จ่ายเงินเป็นประจำเป็นสิ่งที่เขาหลีกเลี่ยงเพราะอาจหมายถึงการเป็นหนี้บุญคุณ ซึ่งต้องตอบแทนกันต่อไป หรือหมายถึงการยอมตนเป็นลูกน้อง ซึ่งอาจกลายเป็นระบบอุปถัมภ์ที่สร้างการพึ่งพิงกันโดยไม่สร้างสรรค์ เริ่มจากการตอบแทนบุญคุณและเป็นพวกพ้องกันซึ่งจะทำลายระบอบประชาธิปไตยของเขา

ราคาที่ต้องจ่าย

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่มีความซับซ้อนยุ่งยาก ขึ้นตอนมาก ที่สำคัญคือต้องฝึกให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ คือมีนิสัยที่เหมาะสมกับระบอบนี้ นิสัยที่ต้องสร้างอาจขัดกับวัฒนธรรม ความเคยชิน จนถึงฝืนธรรมชาติของมนุษย์ก็มี ทั้งนี้เพื่อให้ได้ประชาธิปไตยที่ดี นำสันติสุขมาสู่มวลมนุษย์ ซึ่งก็เป็นความมุ่งหวังที่ฝืนธรรมชาติอยู่แล้ว เมื่อเราสร้างนิสัยนี้ได้ ระบอบนี้ก็จะป็นธรรมชาติมากขึ้นและยุ่งยากน้อยลง ราคาที่สังคมไทยจะต้องจ่ายเนื่องจากนำเข้าประชาธิปไตย ยังคงขาดอีกมาก เปรียบเสมือนการนำรถยนต์กลไกที่ซับซ้อนมาใช้ คงจะต้องจ่ายทั้งค่าเครื่องยนต์และค่าฝึกอบรมช่างให้มีความสามารถที่จะดูแลและแก้ไขเมื่อเครื่องยนต์ขัดข้อง ที่ผ่านมาสังคมของเราได้ลงทุนน้อยไป ขณะนี้เราคงต้องฝึกอบรมผู้ใช้ ผู้ดูแล แก้ไขเครื่องจักรประชาธิปไตยทั่วประเทศจำนวนมากมายหลายล้าน ซึ่งคนไทยมีสติปัญญาที่จะทำได้แน่นอน แต่การดำเนินการจะต้องทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิดและความเสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทนและควรจะต้องถือว่านี่คือราคาที่จะต้องจ่ายให้กับระบอบการปกครองที่เราไปรับมา แต่เราไม่มีทางเลือก หากเราไม่ประสบความสำเร็จก็จะเกิดความเสียหายร้ายแรง คงต้องถือคติของการอบรมหลายแห่งที่ว่า “หยาดเหงื่อ เพื่อชีวิต” หรือ “More sweat ,less blood” นั่นเอง

หลังจากจบปริญญาตรีแล้วโดยทั่วไปถือว่าได้รับการปลูกฝังนิสัยพื้นฐานของการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและการเป็นผู้นำมาอย่างดีแล้ว ทั้งจากทางบ้านและทางสถาบันการศึกษา

การศึกษาอบรมในระดับสูงขึ้นไป โดยทั่วไปจึงเป็นเรื่องของความรู้ในการทำหน้าที่ระดับสูงขึ้น การทำให้รู้จักติดตามความเปลี่ยนแปลงของโลก เทคโนโลยี การเสริมขีดความสามารถ การช่วยเหลือสังคม การสร้างเครือข่ายการประสานงาน ฯลฯ ตรงนี้คงต้องสร้างความชัดเจนว่า การเรียนรู้ ขีดความสามารถและเครือข่ายที่เพิ่มขึ้นมานั้น หากปราศจากคุณสมบัติหรือลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์แล้ว จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมน้อย และอาจเป็นโทษอีกด้วย เพราะเป็นเสมือนอาวุธที่มอบให้ผู้ขาดความเหมาะสม คุณสมบัติพื้นฐานจึงเป็นเรื่องที่ขาดไม่ได้ ที่เขาไม่เน้นกันในระดับสูงก็เนื่องจากเขาคิดว่าทุกคนมีนิสัยที่ดีแล้ว บางกรณีเห็นว่าเปลี่ยนแปลงได้ยากแล้ว ถึงขั้นหมดหวังแล้วก็มี ผู้นำประเทศเจริญแล้วจะไม่ได้คะแนนนิยมเพิ่มจากความซื่อสัตย์แต่ประการใด เพราะทั่วไปเขาซื่อสัตย์กันอยู่แล้ว แต่ในสังคมที่ยังต้องจำเป็นต้องถือเป็นเรื่องสำคัญ

ความเห็นที่ว่าคนจบปริญญาตรีแล้วไม่ต้องฝึกนิสัยพื้นฐาน ก็คงจะคลาดเคลื่อนไปมาก โดยเฉพาะประเทศที่ยังด้อยในเรื่องนี้ หากแต่การปลูกฝังนิสัยพื้นฐาน จะยากขึ้นในระดับผู้ใหญ่ แต่ต้องพยายามดำเนินการให้ดีที่สุด อย่างน้อยให้ยอมรับแม้จะทำได้ ในเรื่องนี้เป็นเรื่องน่าพิจารณาใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติธรรม ซึ่งหากทำกันอย่างได้ผล จะทำให้สามารถปรับเปลี่ยนนิสัยของผู้ที่คิดว่าตนเองมีวัยสูงเกินไปที่จะปลูกฝังนิสัยต่างๆ ด้วยการขจัดนิสัยไม่พึงประสงค์ออกโดยสิ้นเชิง การฝึกปฏิบัติธรรมจึงเป็นเรื่องที่พลเมืองโดยเฉพาะผู้นำที่จะให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะจะทำให้เป็นผู้นำที่มีคุณค่ามากขึ้น หากดำเนินการกันอย่างกว้างขวางจะส่งผลให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง การปฏิบัติธรรมจึงเป็นเรื่องที่น่าจะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง ในการสร้างพลเมืองและผู้นำที่มีคุณภาพให้สังคมไทย

ผลต่อสังคมไทย

ความขัดแย้งยิ่งใหญ่ในสังคมไทยขณะนี้สามารถส่งผลร้ายอย่างมหันต์ต่อสังคมไทย การศึกษาที่มาของปัญหาอย่างลึกซึ้ง และดำเนินการแก้ไขให้ตรงประเด็นมีความสำคัญอย่างยิ่ง การพัฒนาคนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมยุคใหม่ดังกล่าวแล้ว เป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายยอมรับและต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน จริงจัง ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ปัญหานี้ไม่เหลือความสามารถของคนไทย ซึ่งได้พิสูจน์ความสามารถในการฝ่าวิกฤตตลอดมาในประวัติศาสตร์ การขับเคลื่อนอย่างจริงจังในเรื่องนี้ จะชักนำให้ทุกฝ่ายมาใกล้ชิดกัน และการดำเนินการอย่างสร้างสรรค์เพื่ออนาคตร่วมกันของลูกหลานไทย จะทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันและมีความหวังอันจะทำให้ความรู้รักสามัคคีค่อยกลับคืนสู่สังคมไทย ปัญหาต่างๆ จะค่อยพลิกฟื้นจากร้ายเป็นดี ความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องนี้จะทำให้ “แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” อันเป็นความคิดฝันของคนไทยนานมาแล้วเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ ในอนาคตอันไม่ไกลนัก

ความวิกฤตของสังคมไทยปัจจุบันจึงถือได้ว่าทำให้คนไทยทราบปัญหาที่สร้างสมมานาน ก่อให้เกิดความฉุกฉุคและการระดมสติปัญญาในรูปแบบต่างๆ ทำให้รู้ซึ่งถึงปัญหาที่แท้จริง หากลงมือแก้ไขอย่างจริงจังด้วยความเสียสละของทุกฝ่าย สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวได้ในที่สุด